

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Pana mgr. Zbigniewa BARTOSIAKA
na temat:

WPŁYW EDUKACJI W KLASACH POLICYJNYCH NA BEZPIECZEŃSTWO WEWNĘTRZNE POLSKI,

opracowanej pod kierownictwem naukowym prof. dr. hab. Bogusława PACKA

1. Kwestie ogólne

Jedną z ważniejszych funkcji państwa jest zapewnienie obywatelom poczucia bezpieczeństwa, a więc podstawowych warunków ochrony przed potencjalnymi i realnymi zagrożeniami. Istotnym i niekwestionowanym elementem systemu bezpieczeństwa wewnętrznego, zwłaszcza w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego, ochrony życia i zdrowia obywateli w naszym kraju, jest niewątpliwie Policja. Ta liczna formacja jest ważnym i skutecznym narzędziem państwa w zapewnieniu bezpieczeństwa wewnętrznego ze względu na poziom wykształcenia funkcjonariuszy, ich specjalistyczne wyposażenie i specyficzne zasady funkcjonowania. Jednym z warunków sprawności działania tej formacji jest odpowiedni dobór personelu i stałe utrzymanie potencjału gotowego do działań operacyjnych, często w ekstremalnych warunkach. Dlatego tak istotne jest potencjalne przygotowywanie kandydatów do służby w tej formacji. Od przyszłych kandydatów do Policji wymaga się między innymi wysokiego poziomu wiedzy ogólnej, a także w zakresie bezpieczeństwa, poprawnych wartości społecznych i właściwej postawy etycznej. Kandydat do takiej formacji powinien posiadać zarówno predyspozycje psychiczne, jak i fizyczne, niezbędne do działania pod presją w różnych sytuacjach kryzysowych.

Odpowiedzią na potrzeby właściwej rekrutacji do Policji mogą być klasy policyjne funkcjonujące w szkołach średnich. Na ich potrzeby zostały opracowane specjalne programy nauczania, obejmujące zagadnienia, które dotyczą różnych aspektów funkcjonowania Policji. Tak naprawdę klasy policyjne stanowią doskonałą wstępną weryfikację i realne przygotowanie przyszłych kandydatów do służby w Policji.

W Polsce kilkadziesiąt tysięcy młodych ludzi uczęszcza do szkół ponadpodstawowych o profilu mundurowym. Tam budują własny patriotyzm, kształtują swoje wartości i postawy etyczne, ale też poznają specyfikę służby i nabywają wiele potrzebnych umiejętności w zakresie bezpieczeństwa i obronności państwa. Klasy mundurowe o profilu wojskowym, ratowniczym (PSP) i policyjnym to także olbrzymi potencjał państwa we wzmacnianiu bezpieczeństwa wewnętrznego. Podjęcie badań w zakresie udziału klas mundurowych w budowaniu potencjału państwa w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego jest jak najbardziej pożądane i zasadne. Państwo powinno wzmacniać zainteresowania młodych ludzi bezpieczeństwem oraz właściwie zagospodarować tak olbrzymi potencjał na rzecz bezpieczeństwa. Możliwe jest to między innymi poprzez właściwie prowadzoną edukację w klasach o profilu mundurowym, która przygotuje przyszłych funkcjonariuszy i żołnierzy do służby zawodowej. Autor badań podjął się wyzwania identyfikacji czynników, które wpływają na poziom edukacji i przygotowania uczniów do zawodu policjanta oraz wskazania potrzebnych zmian procesu edukacji w klasach o profilu policyjnym.

Badania prowadzone przez Doktoranta w zakresie oceny edukacji w klasach o profilu policyjnym i określenie potrzebnych zmian, które pozwolą efektywniej przygotowywać młodych ludzi do zawodu policjanta, należy uznać za zasadne oraz bardzo oczekiwane w środowisku specjalistów z zakresu edukacji klas mundurowych. Powyższe wyjaśnienia uzasadniają potrzebę podjęcia tematu i przedstawienia rezultatów badań w formie opracowania naukowego, ujmującego w sposób całościowy przedmiotową problematykę.

2. Ocena rozprawy

a) Ocena metodologiczna rozprawy

Przystępując do oceny przyjętych założeń metodologicznych rozprawy, należy stwierdzić, że Doktorant zastosował poprawny sposób samego podejścia do określania założeń realizowanego procesu badawczego. Założenia badawcze rozprawy zawarte zostały w rozdziale pierwszym, w którym wyeksponowano bardzo przejrzysto podstawowe kwestie metodologiczne (sytuacja problemowa, przedmiot badań, cele badań, problemy i hipotezy badawcze oraz zastosowane metody, techniki i narzędzia badawcze). Doktorant scharakteryzował przebieg procesu badawczego oraz istniejące ograniczenia. W przedstawieniu sytuacji problemowej, Autor swoją uwagę skupił na istocie bezpieczeństwa i jego rodzajach, mało wyraziście natomiast zarysował sytuację problemową związaną z przedmiotem badań, tj. procesem edukacji w klasach policyjnych. Podstawowym motywem badań naukowych jest pojawienie się sytuacji problemowej, której nie można rozwiązać za pomocą dostępnego zasobu wiedzy.

Poprzez badania naukowe wyjaśniamy nieznanne fakty, zdarzenia i procesy, wysuwamy wnioski i teorie, a jednocześnie wskazujemy na skutki nowych osiągnięć badawczych i ich wprowadzenia do naszej wiedzy.

Przedmiotem dociekań badawczych Autora uczyniono *ogół czynników społecznych, prawnych i organizacyjnych, które wpływają na funkcjonowanie klas policyjnych w aspekcie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa*. W dalszej części przedstawianych założeń badawczych odnajdujemy określone cele badań, które zostały sprecyzowane w warstwie poznawczej i utylitarnej. Na uwagę zasługuje założony cel praktyczny, którym było *zidentyfikowanie słabych stron w przebiegu kształcenia w klasach policyjnych oraz wskazanie nowych rozwiązań, kierunków zmian w dotychczasowej praktyce funkcjonowania klas policyjnych w Polsce w kontekście przygotowania kandydatów do służby w Policji*. O ile do efektu końcowego badań w zakresie słabych stron edukacji w klasach policyjnych nie można mieć uwag, o tyle w odniesieniu do nowych rozwiązań w procesie edukacji przygotowania kandydatów do służby w policji można mieć niedosyt poznawczy. Dlatego proszę w ramach publicznej obrony rozprawy doktorskiej przedstawić potrzebne zmiany i nowe rozwiązania, które mogą przyczynić się do poprawy poziomu edukacji przygotowania kandydatów do służby w Policji.

Doktorant określił główny problem badawczy w postaci pytania: *Czy i w jaki sposób edukacja w klasach policyjnych szkół ponadpodstawowych wpływa na bezpieczeństwo wewnętrzne państwa przez przygotowanie kadr dla Policji oraz jakie są determinanty funkcjonowania klas policyjnych?* Tak sformułowany główny problem badawczy w aspekcie zakładanych celów badań zasługuje na podkreślenie, gdyż formułowane problemy badawcze powinny pozostawać w ścisłym związku z przyjętymi celami, a ich rozwiązanie ma prowadzić do osiągnięcia zakładanych celów badawczych. W dalszej kolejności projektowania założeń badawczych Doktorant określił wiele problemów szczegółowych. Jest to jak najbardziej słuszne, gdyż proces uzyskiwania odpowiedzi na problemy szczegółowe powinien prowadzić do rozwiązania problemu głównego. Za godne pochwały należy też uznać rozwiązanie polegające na formułowaniu hipotez roboczych w odniesieniu do problemu głównego, jak i do przyjętych szczegółowych problemów badawczych. Zabrakło jednak pełnej konsekwencji w tego typu podejściu. Autor określił aż 9 problemów szczegółowych, przy jedynie 7 hipotezach szczegółowych. Dokonując oceny korelacji sformułowanego głównego problemu badawczego i przyjętej hipotezy, można ją uznać jako poprawną. Jednak wątpliwości wzbudzają powiązania problemów szczegółowych z hipotezami szczegółowymi. Po pierwsze, przypuszczeń jest mniej niż pytań problemowych, po drugie, numeracja problemów szczegółowych występuje w dość luźnym związku z numeracją hipotez szczegółowych. Takie podejście jest tym bardziej niezrozumiałe,

gdyż w zakończeniu Autor odnosi się do problemów szczegółowych, jak i hipotez szczegółowych, a także sformułował wnioski końcowe rozwiązań wszystkich problemów badawczych. Sądzę, że warto do tego odnieść się podczas publicznej obrony i rozwiać powstałą wątpliwość.

W dalszej części rozprawy poświęconej założeniom badawczym rozprawy odnajdujemy opis zastosowanych metod, technik i narzędzi badawczych oraz przyjętych ograniczeń i organizacji procesu badawczego. Zarówno sama organizacja procesu badawczego, jak i określone ograniczenia badawcze oraz przyjęte metody badawcze nie budzą zastrzeżeń i są zgodne z metodologią badań o bezpieczeństwie. Autor, mając na uwadze przedmiot badań oraz określone założenia metodologiczne, słusznie zakładał szerokie zastosowanie metody sondażu diagnostycznego techniką ankietowania i wywiadu.

Przedłożona do oceny praca, mimo wskazanych wątpliwości w warstwie metodologicznej, jest dziełem naukowym odpowiadającym pod względem sformułowanych założeń badawczych i zastosowanych metod badawczych wymogom stawianym rozprawom doktorskim. Zastosowana w pracy procedura badawcza jest zgodna z ogólnie przyjętymi zasadami postępowania podczas rozwiązywania problemów naukowych, opracowania i przedstawienia uzyskanych rezultatów badawczych. Przyjęte założenia metodologiczne pozwoliły uzyskać udokumentowany materiał teoretyczny o cennych walorach poznawczych i utylitarnych.

b) Ocena merytoryczna rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska Pana mgr. Zbigniewa Bartosiaka na temat: *Wpływ edukacji w klasach policyjnych na bezpieczeństwo wewnętrzne Polski*, obejmuje wstęp, rozdział metodologiczny, trzy rozdziały merytoryczne, zakończenie i bibliografię oraz załączniki. Uzyskane wyniki badań Doktorant zawarł na 237 stronach opracowania, które stanowią wartościową monografię w zakresie identyfikacji czynników, które wpływają na poziom edukacji i przygotowania uczniów do zawodu policjanta oraz wskazania potrzebnych zmian procesu edukacji w klasach o profilu policyjnym. Mimo, że przyjęta struktura pracy nie jest wynikiem określonych problemów szczegółowych, to uzyskane i przedstawione wyniki badań stanowią logicznie powiązaną całość. Dodatkowym atutem recenzowanej pracy są konkluzje umieszczone po każdym rozdziale oraz autorskie rekomendacje i podsumowanie w zakończeniu, które stanowią wartościową syntezę i uogólnienie uzyskanych wyników badań. Na szczególne podkreślenie zasługuje usystematyzowany tok wywodów Autora znajdujący odzwierciedlenie nie tylko w kolejności rozdziałów, ale także w ich wewnętrznym układzie.

W rozdziale drugim rozprawy: *Społeczne, prawne i organizacyjne uwarunkowania ksztaltujace funkcjonowanie klas policyjnych w Polsce*, Doktorant z dużą swobodą i trafnie identyfikuje główne czynniki mające wpływ na funkcjonowanie klas policyjnych w Polsce. Rozważania na temat przedmiotowych uwarunkowań poprzedzone są przedstawieniem genezy klas policyjnych w Polsce. Autor dowodzi, że momentem przełomowym rozwoju funkcjonowania klas mundurowych, w tym policyjnych uznaje się decyzję Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 2002 r. związaną z uruchomieniem możliwości tworzenia klas mundurowych w ramach działalności eksperymentalnej i pedagogicznej. Nastąpił wówczas wzrost zainteresowania ofertą edukacyjną klas mundurowych i w konsekwencji wzrosła też liczba klas mundurowych. Klasy policyjne funkcjonują, opierając się na powszechnie obowiązującej podstawie programowej dla danego typu szkoły, tj. liceum ogólnokształcącego lub technikum, a program opracowany i włączony do szkolnego zestawu programów nauczania, zawierający przedmioty dotyczące funkcjonowania Policji, realizowane są w ramach zajęć dodatkowych jako treści specjalistyczne.

Mimo że absolwenci tych klas otrzymują dodatkowe punkty w postępowaniu kwalifikacyjnym do służby w Policji, to badania Doktoranta wskazują, że istnieje wiele aspektów społecznych, prawnych i organizacyjnych, które wymagają wsparcia ze strony państwa. Autor między innymi wskazuje, że największym wyzwaniem pozostaje kwestia włączenia tego typu kształcenia w system powszechnej edukacji na zasadach zbliżonych do kształcenia wojskowego. Potrzebne są rozwiązania systemowe wypracowane wspólnie z przedstawicielami edukacji narodowej, ekspertami edukacji dla bezpieczeństwa i kadrami kierowniczą Policji. Autor słusznie zwraca uwagę na fakt, że podstawowym wyróżnikiem każdej formacji jest jej umundurowanie, emblematy i symbole, które dają młodym ludziom poczucie elitarności. Mundur jest elementem budowania postaw patriotycznych, często uczennice i uczniowie identyfikują się poprzez mundur ze swoją szkołą oraz z formacją policyjną i jej wartościami. Dlatego za istotny problem pozostający do rozwiązania pozostaje kwestia ujednolicenia umundurowania uczniów klas policyjnych oraz ustanowienia możliwości finansowania tego umundurowania ze środków innych niż zasoby rodziców. W zakresie aspektów organizacyjnych funkcjonowania klas policyjnych na czoło wysuwa się kwestia szkoleń kadry prowadzącej kształcenie oraz opracowania i wprowadzenia do szkół prowadzących klasy policyjne materiałów i pomocy dydaktycznych. Problem kadry w klasach mundurowych jest dużo szerszy i powinno się przyjąć zasadę, że jeżeli uruchamiamy w danej szkole klasę mundurową, to podstawowym wymogiem do rozpoczęcia edukacji jest dostępność nauczycieli z doświadczeniem zawodowym w zależności od profilu klasy.

Treści zawarte w kolejnym, trzecim rozdziale mają charakter opisowy i przedstawiają główne zagadnienia funkcjonowania klas policyjnych w Polsce. Pierwszym aspektem badań były programy nauczania klas policyjnych w kontekście przygotowania potencjalnych kandydatów do służby w Policji oraz nabywania umiejętności na rzecz umacniania bezpieczeństwa państwa. Aktualnie w klasach policyjnych funkcjonuje wiele autorskich programów nauczania, których autorami są zarówno nauczyciele, jak i policjanci albo mieszane zespoły działające na gruncie szkoły. Podzielam opinię Doktoranta, który wskazuje na potrzebę standaryzacji programów nauczania klas policyjnych. To eksperci od edukacji i bezpieczeństwa, a zwłaszcza specjaliści w zakresie funkcjonowania Policji powinni określać potrzebne efekty uczenia się i dobierać odpowiednie treści oraz formy i metody nauczania. Programy nauczania należy traktować jako jedno z istotnych narzędzi dla realizacji celów edukacji w klasach policyjnych, które powinny stwarzać możliwość uzyskania takiego modelu absolwenta, który będzie jednocześnie spełniał wymagania i oczekiwania kierowane w stosunku do kandydata do służby w Policji.

Kolejnym istotnym czynnikiem wpływającym na jakość kształcenia i osiągnięcie zakładanych efektów uczenia się w klasach policyjnych jest niewątpliwie współpraca z otoczeniem. Młodzi ludzie powinni znać historię swojego regionu i kraju, mieć możliwość odwiedzenia ważnych miejsc jako symboli narodowych, uczestniczyć w uroczystościach historycznych i patriotycznych. Ważnym aspektem współpracy powinno być uczestniczenie przedstawicieli Policji w procesie edukacji i wychowania, jak i możliwość lepszego poznania specyfiki służby miejscowych jednostek Policji. Poprzez współpracę szkół z otoczeniem uczniowie mają możliwość kształtowania właściwych wartości i zasad etyki społecznej. Tego typu współpraca to także budowanie zaufania społecznego i pozytywnego wizerunku Policji oraz utwierdzanie młodych ludzi, że służba na rzecz społeczeństwa i państwa, to wielki zaszczyt i honor, ale też ogromna odpowiedzialność. Współpraca z otoczeniem, a przede wszystkim z jednostkami Policji, to także możliwość monitorowania losów absolwentów. Uzyskanie takich danych pozwala z kolei precyzyjniej ocenić efektywność kształcenia w klasach policyjnych. Przeprowadzone badania przez Autora ukazują takie możliwości współpracy i jej pozytywnego wpływu na jakość kształcenia klas mundurowych, lecz nie zawsze takie podejście do organizacji procesu kształcenia jest normą. W mojej ocenie brakuje narzędzi i procedur do weryfikacji jakości kształcenia w klasach policyjnych i nie jest w żaden sposób prowadzona ewaluacja w tym zakresie na poziomie państwa, jak też w jednostkach terenowych. Dlatego można mieć niedosyt w zakresie poszukiwania przez Doktoranta systemowych rozwiązań (koncepcji), które zapewnią dobrą jakość kształcenia poprzez właściwe programy nauczania w szkołach, szeroką

i aktywną współpracę z otoczeniem oraz odpowiedni dobór kadry z dużą wiedzą i doświadczeniem zawodowym.

Autor trafnie identyfikuje czynniki wpływające na proces kształcenia klas policyjnych, zarysowuje obszary, które wymagają zmian, lecz odczuwam niedosyt w kwestii określenia nowych rozwiązań. Takie zamiary badawcze odnajdujemy w celu badań „... wskazanie nowych rozwiązań...” (s. 14). Idealnym rozwiązaniem byłoby, gdyby Autor badań postawił sobie kolejne pytanie badawcze typu: Jaki jest pożądany model funkcjonowania klas mundurowych? Następnie, na podstawie wyników badań i własnego doświadczenia zawodowego, określił model funkcjonowania takich klas wraz z koncepcją ewaluacji procesu edukacji klas policyjnych. Pozostaje mieć nadzieję, że Autor w przyszłości wykorzysta część przeprowadzonych badań i swoje doświadczenie zawodowe do zaprojektowania modelu funkcjonowania klas policyjnych.

Treści czwartego rozdziału to przede wszystkim wyniki badań empirycznych metodą sondażu diagnostycznego techniką ankietowania i wywiadu. Uwidacznia się spory wysiłek badawczy Doktoranta, który prowadził badania ankietowe wśród uczniów klas policyjnych oraz dyrektorów i nauczycieli zaangażowanych w proces nauczania w tego typu klasach. Ponadto przeprowadził wiele wywiadów głównie z ekspertami reprezentującymi środowiska nauki i edukacji oraz służby w Policji. Wszyscy eksperci w swoim życiu zawodowym mieli doświadczenia związane z edukacją w klasach policyjnych lub w szerszym aspekcie klasach mundurowych. Analiza zakresu pytań ankiet i wywiadu skłania do stwierdzenia, że są poprawne, gdyż ukierunkowane były na uzyskanie odpowiedzi na postawione pytania badawcze i przyczyniały się do weryfikacji hipotez roboczych. Uzyskane wyniki zostały zaprezentowane w formie wykresów, tabel oraz opisów interpretujących zebrane dane. Zawarte wyniki badań są czytelne i bardzo przydatne w weryfikowaniu przyjętych założeń i uzyskaniu odpowiedzi na stawiane problemy badawcze, tym samym osiągnięcie celów badawczych.

W zakończeniu Autor zawarł refleksję streszczającą zasadniczy dorobek badawczy, odniósł się do weryfikacji hipotez oraz pokusił się na wnioski końcowe w odniesieniu do rozwiązania problemów badawczych. Dysertację wieńczy bogata bibliografia i wykazy wykresów, tabel i rysunków.

Podsumowując ocenę merytoryczną, stwierdzam, że treść rozprawy odpowiada ogólnie sformułowanemu tytułowi i w całości jest ukierunkowana na rozwiązanie przyjętych problemów badawczych, a podział treści jest konsekwencją przyjętych założeń metodologicznych. Przyjęty układ pracy, struktura podziału treści merytorycznych i kolejność rozdziałów są spójne, stąd też uznaję, że recenzowana rozprawa spełnia wymóg pracy doktorskiej i prezentuje problematykę zawartą w jej tytule.

Całość dysertacji opracowano w sposób czytelny i staranny, chociaż Doktorant nie ustrzegł się błędów natury redakcyjnej. Przedstawiane treści merytoryczne zostały wzbogacone wieloma wykresami i rysunkami, co sprawia, że materiał badawczy może być interesujący dla czytelnika.

3. Wnioski końcowe

W ocenie recenzenta przedstawiona rozprawa doktorska Pana mgr. Zbigniewa Bartosiaka na temat: *Wpływ edukacji w klasach policyjnych na bezpieczeństwo wewnętrzne Polski*, stanowi oryginalne rozwiązanie przyjętego problemu naukowego i spełnia wymogi ustawowe dla naukowych prac kwalifikacyjnych. Przedstawione w formie rozprawy doktorskiej pisemne opracowanie wyników badań świadczy o dużym wysiłku badawczym i stanowi samodzielny dorobek naukowy Autora. Niewątpliwie treść recenzowanej pracy posiada wiele cennych walorów poznawczych i użytkowych. Doktorant wykazał się bogatą wiedzą merytoryczną z zakresu dyscypliny nauki o bezpieczeństwie i potwierdził umiejętności do samodzielnego i uporządkowanego metodologicznie rozwiązywania złożonych problemów naukowych.

Mając na względzie całość przedstawionej oceny, uznaję, że recenzowana rozprawa spełnia ustawowe wymogi dotyczące opracowania rozprawy doktorskiej określonych w art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2018, poz. 1668, z późn. zm.), stąd też wnoszę o dopuszczenie Pana mgr. Zbigniewa Bartosiaka do publicznej obrony rozprawy doktorskiej.

